

Lietuvoje dirbančių Ukrainos karo pabėgėlių teisinė padėtis

Sigitas Bočkus, Žaneta Meškytė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

IV kurso studentai

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius

El. paštas: sigitas.bockus@tf.stud.vu.lt; zaneta.meskyte@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius prof. dr. Tomas Davulis

El. paštas: tomas.davulis@tf.vu.lt

Anotacija. Šiame straipsnyje nagrinėjama į Lietuvą dėl Rusijos Federacijos karinės agresijos prieš Ukrainą atvykusių darbuotojų teisinė padėtis. Aptariamas jų atvykimo ir buvimo Lietuvos Respublikoje teisinis pagrindas, išskiriant laikinosios apsaugos suteikimą Europos Sąjungoje. Analizuojamos atvykusiems darbingo amžiaus ukrainiečiams taikytos lengvatos ir kile teisiniai iššūkiai. Taip pat aptariamas Europos Sąjungos valstybių koordinuotas požiūris dėl laipsniško laikinosios apsaugos suteikimo ukrainiečiams atsisakymo.

Pagrindiniai žodžiai: Ukrainos karo pabėgėliai, laikinoji apsauga, darbuotojai, integracija, lengvatos, teisinė padėtis.

The Legal Status of Ukrainian War Refugees Working in Lithuania

Annotation. This article examines the legal status of employees who arrived in Lithuania as a result of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. It discusses the legal ground for their entry into and residence in the Republic of Lithuania, with particular emphasis on the granting of temporary protection within the European Union. The article analyses the benefits applied to working-age Ukrainian nationals and the legal challenges that have arisen. It also addresses the coordinated approach of members of the European Union towards the gradual withdrawal of temporary protection granted to Ukrainian nationals.

Key words: Ukrainian war refugees, temporary protection, employees, integration, benefits, legal status.

Įvadas

Temos aktualumas ir originalumas. Rusijos Federacijos kariniai veiksmai prieš Ukrainą, pradėti 2022 m. vasario 24 d., sukėlė didžiausią pabėgėlių krizę Europoje nuo Antrojo pasaulinio karo laikų, kai milijonai žmonių buvo priversti ieškoti prie-

globsčio Europos Sąjungos (toliau – Sąjungos) valstybėse narėse. Reaguodama į šią krizę, Sąjunga nedelsiant ėmėsi teisinių instrumentų pabėgėlių krizei valdyti, aktyvuodama laikinosios apsaugos direktyvą¹.

Kadangi didžiausią dalį atvykusių Ukrainos karo pabėgėlių² sudarė darbingo amžiaus asmenys, Lietuva, kaip ir kitos Sąjungos narės, siekė jų integracijos į darbo rinką, taikydama įvairias teises priemones ir kitokias iniciatyvas, kuriomis buvo sukuriamas palanki teisinė aplinka darbuotojams. Nepaisant pastangų, gausiai atvykę asmenys susidūrė su tam tikrais iššūkiais.

Darbo aktualumas grindžiamas siekiu atskleisti nuo karo pradžios iki dabar susiklosčiusią iš Ukrainos atvykusių darbuotojų teisinę padėtį Lietuvoje.

Šio darbo objektas – iš Ukrainos dėl karo atvykusių darbuotojų teisinė padėtis Lietuvos Respublikoje.

Siekiant užsibrėžto darbo tikslo – išanalizuoti Sąjungos laikinosios apsaugos mechanizmo taikymą iš Ukrainos dėl karo atvykusiems darbuotojams Lietuvos teisinėje sistemoje, atskleidžiant jų teisinę padėtį bei integracijos į darbo rinką ypatumus – keliami tokie uždaviniai:

- Atskleisti Sąjungos Direktyvos ukrainiečiams perkėlimo ir įgyvendinimo į Lietuvos teisinę sistemą aspektus;
- Aptarti atvykusių ukrainiečių darbuotojų teisinę padėtį, įvardijant kilusius iššūkius;
- Nurodyti taikytas lengvatas ir socialinę bei ekonominę integraciją užtikrinančias priemones;
- Įvertinti Sąjungos rekomendacijos³ reikšmę ukrainiečių darbuotojų teisinės padėties pokyčiams po laikinosios apsaugos taikymo pabaigos.

Darbe taikyti šie metodai: sisteminis, loginis, analizės, lyginamasis ir teleologinis. Taikant sisteminį metodą, susietos įvairiuose teisės aktuose įtvirtintos nuostatos, loginis metodas naudotas teisės normų turinio tyrimui bei darbe formuluojant išvadas ir apibendrinimus. Analizės metodas taikytas nagrinėjant ir vertinant darbui reikšmingus statistinius duomenis, lyginamasis metodas taikytas palyginti kitų valstybių, priėmusių ukrainiečius, taikomą teisinį reguliavimą, kylančius teisinius iššūkius ir numatytas pagalbos priemones, o teleologinis metodas pasitelktas atskleisti kam, kokiu tikslu ir ko siekiant buvo priimti kai kurių teisės aktų pakeitimai.

¹ Šiame moksliniame straipsnyje 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. OL L 212, 2001, p. 12 – 23, toliau apibūdinama terminu „Direktyva“.

² Nors ne visi asmenys, pasitraukę iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje (įskaitant karo pabėgėlius) yra Ukrainos piliečiai, šiame moksliniame straipsnyje, siekiant terminologinio nuoseklumo, ši asmenų grupė toliau apibūdinama terminu „ukrainiečiai“.

³ Šiame moksliniame straipsnyje 2025 m. rugsėjo 16 d. Tarybos rekomendacija C/2025/5129 dėl koordinuoto požiūrio į perėjimą prie laikinosios perkeltųjų asmenų iš Ukrainos apsaugos atsakymo. OL C, 2025, toliau apibūdinama terminu „Rekomendacija“.

Ištyrimo laipsnis. Lietuvos teisės doktrinoje kol kas nėra susiformavusi išsami ir nuosekli analizė, skirta ukrainiečių darbuotojų teisei padėčiai Lietuvoje aptarti. Tačiau politiniu lygmeniu nuo pat karo pradžios buvo gausu diskusijų dėl ukrainiečių teisinės padėties priimančiose valstybėse, taip pat atliktos įvairios apklausos.

Literatūros apžvalga. Darbe remtasi Sąjungos ir Lietuvos Respublikos (toliau – LR) teisės aktais, moksline literatūra, teismų praktika, LR ministerijų skelbiama informacija, žiniasklaidos priemonių publikacijomis ir statistiniais duomenimis. Bene svarbiausi šaltiniai buvo Sąjungos Direktyva, jos įgyvendinamieji sprendimai bei Direktyvą perkeltantys ir įgyvendinantys teisės aktai Lietuvoje. Taip pat remtasi užsienio žiniasklaidos priemonių publikacijomis, kurios padėjo iliustruoti Lietuvoje viešojoje erdvėje ne taip plačiai aptartas, tačiau taikytas teises priemones atvykusiems darbuotojams ir kilusius iššūkius.

Laikinosios apsaugos Europos Sąjungoje suteikimas ukrainiečiams ir jos įgyvendinimas Lietuvoje

Dėl Rusijos invazijos į Ukrainą milijonai žmonių buvo priversti palikti savo namus ir ieškoti prieglobsčio Sąjungoje ir kaimyninėse šalyse. 2022 m. kovo mėn. Sąjunga aktyvavo Direktyvą – ekstremaliajai situacijai skirtą sistemą, kuri yra naudojama išimtinėmis masinio asmenų antplūdžio aplinkybėmis, siekiant nedelsiant suteikti kolektyvinę apsaugą perkeltiesiems asmenims ir sumažinti Sąjungos šalių nacionalinėms prieglobsčio sistemoms tenkantį spaudimą⁴. Sąjungos Direktyva buvo priimta 2001 m., po to, kai dėl ginkluotų konfliktų Vakarų Balkanuose Europoje vyko didelio masto asmenų judėjimas, visų pirma, iš Bosnijos ir Hercegovinos bei Kosovo⁵. Sąjungos Direktyva yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) kompetencijos normų pagrindu išleistas Sąjungos institucijų teisės aktas. Pagal SESV sutarties 288 (buv. 249) straipsnį, kiekvienai valstybei narei, kuriai ji yra skirta, Direktyva yra privaloma siekiamo tikslo atžvilgiu, tačiau nacionalinės valdžios institucijoms leidžiama pasirinkti jos įgyvendinimo formas ir būdus⁶. Tam, kad Direktyvos tikslai būtų įgyvendinti, paprastai yra reikalingas nacionalinis teisės perkėlimo aktas. Kas, kokių būdu ir kaip atlieka perkėlimą ir yra už tai atsakingas, sprendžiama pagal atitinkamas valstybės narės konstitucinės teisės normas. Direktyvos perkėlimo aktai gali būti trijų valstybinių valdžių teisėkūros aktai: įstatymų leidėjo leidžiami įstatymai, vykdomosios valdžios leidžiami administraciniai teisės

⁴ Europos Vadovų Taryba (2024-01-24). *Pabėgėliai iš Ukrainos Europos Sąjungoje*. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/infographics/ukraine-refugees-eu/>.

⁵ Europos Vadovų Taryba (n.d.). *Kaip ES padeda pabėgėliams iš Ukrainos*. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/refugee-inflow-from-ukraine/>.

⁶ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 13 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL C 202, 2016, p. 1 – 388.

aktai ir teismų praktika⁷. Lietuvoje Direktyva buvo perkelta vykdomosios valdžios aktu – LR Vyriausybė 2022 m. kovo 16 d. priėmė nutarimą Nr. 224 „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“. Toliau pateikiamos Direktyvos nuostatos leidžia tiksliai identifikuoti teisinį pagrindą, kuriuo grindžiamas laikinosios apsaugos suteikimas ukrainiečiams.

Direktyvos preambulėje pabrėžiama, kad bendrosios prieglobsčio politikos, įskaitant bendrąsias Europos priemones dėl prieglobsčio, rengimas yra Sąjungos tikslo nuosekliai kurti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, atvirą tiems, kurie dėl aplinkybių priversti teisėtai ieškoti apsaugos Sąjungoje, dalis. Esant masiniam perkeltųjų asmenų srautui, būtina nustatyti laikinos apsaugos suteikimo minimalias normas ir imtis priemonių skatinti valstybių narių tarpusavio pastangų priimant perkeltuosius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. Ar yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, nustatoma pagal Tarybos sprendimą, priimtą kvalifikuota balsų dauguma Komisijos pasiūlymu⁸. Siekiant nustatyti, kam konkrečiai taikomas Tarybos sprendimu aktyvuojamas laikinosios apsaugos mechanizmas, būtina remtis Direktyvoje apibrėžta perkeltųjų asmenų sąvoka⁹. Direktyvos 25 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybės narės tokius asmenis, kuriems gali būti suteikta laikina apsauga, priima vadovaudamasi Bendrijos solidarumo dvasia¹⁰.

2022 m. kovo 4 d. Sąjungos Taryba priėmė įgyvendinimo sprendimą (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas ir pradedama taikyti laikinoji apsauga. Sąjungos sprendimai – administracinio pobūdžio teisės aktai. Pagal SESV 288 straipsnį (buv. 249) sprendimai yra privalomi tiems, kam jie yra skirti¹¹. Sprendimai gali būti skir-

⁷ DAVULIS, Tomas (2004). *DARBO TEISĖ: Europos Sąjunga ir Lietuva*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 134.

⁸ Tarybos 2001 m. liepos 20 d. direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. OL L 212, 2001, p. 12 – 23.

⁹ „Perkeltieji asmenys“ – trečiosios šalies piliečiai arba asmenys be pilietybės, buvę priversti palikti savo kilmės šalį ar regioną arba evakuoti iš jų pirmiausia atsiliepiant į tarptautinių organizacijų prašymą ir negalintys saugiai ilgam laikui grįžti dėl sąlygų, susiklosčiusių toje šalyje, kuriai gali būti taikomas Ženevos konvencijos 1A straipsnis arba kiti tarptautinė apsaugą suteikiantys tarptautiniai ar nacionaliniai dokumentai, pirmiausia: i) asmenys, kurie pabėgo iš ginkluoto konflikto vietų arba vietų, kur vyrauja smurtas; ii) asmenys, kuriems kilo didelis pavojus, kad jų žmogaus teisės bus sistemingai arba apskritai pažeidinėjamos, arba kurie jau dėl to nukentėjo.

¹⁰ Tarybos 2001 m. liepos 20 d. direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. OL L 212, 2001, p. 12 – 23.

¹¹ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 13 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL C 202, 2016, p. 1 – 388.

ti tiek atskiriems juose nurodytiems asmenims ar jų grupėms, tiek ir valstybėms narėms¹². Tai patvirtina ir minėto Sąjungos Tarybos sprendimo (ES) 2022/382 2 straipsnis, kuriame aiškiai nurodomi asmenys, kuriems yra suteikiama laikinoji apsauga. Sprendimo preambulėje pažymima, kad 2022 m. vasario 24 d. Rusijos ginkluotosios pajėgos keliose vietose iš Rusijos Federacijos, Baltarusijos ir Ukrainos Vyriausybės nekontroliuojamų teritorijų pradėjo plataus masto invaziją į Ukrainą, todėl didelės Ukrainos teritorijos dalys šiuo metu yra ginkluoto konflikto zonos, iš jų pabėgo ar bėga tūkstančiai gyventojų. Sąjunga išreiškė (ir tęs) tvirtą paramą Ukrainai ir jos piliečiams, susiduriantiems su precedento neturinčia Rusijos Federacijos karine agresija. Šis sprendimas yra Sąjungos atsako į migracijos spaudimą, kurį sukėlė Rusijos karinė invazija į Ukrainą, dalis. Pagal sprendimo preambulės 16 dalį, šioje situacijoje tinkamiausia priemonė yra būtent laikinoji apsauga, kadangi atsižvelgiant į ypatingą ir išskirtinę padėtį, įskaitant Rusijos Federacijos karinę invaziją į Ukrainą ir masinio perkeltųjų asmenų srauto mastą, taikant laikinąją apsaugą turėtų būti galima sudaryti sąlygas perkeltiesiems asmenims visoje Sąjungoje naudotis suderintomis teisėmis, suteikiančiomis tinkamo lygio apsaugą. Numatoma, kad laikinosios apsaugos suteikimas būtų naudingas ir valstybėms narėms, nes dėl teisių, susijusių su laikinąja apsauga, perkeltiesiems asmenims sumažėja poreikis nedelsiant prašyti tarptautinės apsaugos, todėl sumažėja pavojus, kad jų prieglobsčio sistemos bus pernelyg apkrautos, nes dėl skubėti verčiančios padėties būtų taikoma kuo mažiau formalumų¹³. Sąjungos normos sudarė teisinį pagrindą valstybių narių nacionaliniam reguliavimui, todėl LR Vyriausybė, vadovaudamasi LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPI) 92 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 94 straipsnio 5 dalies 4 punktu ir atsižvelgdama į Tarybos įgyvendinimo sprendimą 2022 m. kovo 16 d. priėmė nutarimą, kuriuo suteikiama laikinoji apsauga Lietuvoje iš Ukrainos dėl karo į Lietuvą pasitraukusiems asmenims¹⁴. Vyriausybė priimtu nutarimu iš esmės aktyvavo UTPI taikymą iš Ukrainos dėl karo į Lietuvą pasitraukusiems asmenims.

Direktyvoje nustatyta, kad laikinosios apsaugos pradinė trukmė turėtų būti vieneri metai. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/3821, kuriuo laikinoji apsauga ir buvo suteikta vieneriems metams, vėliau buvo pratęstas Tarybos įgyvendinimo sprendi-

¹² DAVULIS, Tomas (2004). *DARBO TEISĖ: Europos Sąjunga ir Lietuva*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 160.

¹³ Tarybos 2022 m. kovo 4 d. įgyvendinimo sprendimas 2022/382 kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga. OL L 71, 2022, p. 1 – 6.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. 224 „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“. TAR, Nr. 4886.

mais (ES) 2023/2409¹⁵, (ES) 2024/1836¹⁶ bei (ES) 2025/1460¹⁷. Dėl to, atitinkamai įgyvendinant šiuos sprendimus Lietuvoje Vyriausybės nutarimu Nr. 224, laikinoji apsauga tikslinei asmenų grupei buvo suteikta vieneriems metams – nuo 2022 m. kovo 4 d. iki 2023 m. kovo 4 d., o vėliau dėl laikinosios apsaugos taikymo pratęsimo buvo priimti teisės akto pakeitimai. Galiojančioje suvestinėje Vyriausybės nutarimo Nr. 224 redakcijoje nustatyta, kad apsauga Lietuvoje ukrainiečiams teikiama iki 2027 m kovo 4 d¹⁸.

Nors Direktyva nebuvo suaktyvinta ir perkelta nacionaliniu lygmeniu pačiomis pirmosiomis karinės invazijos dienomis, tačiau nuo pat karo pradžios iki Direktyvos aktyvavimo, teisinio neapibrėžtumo šalyje nebuvo. Lietuva, kaip ir kitos Sąjungos valstybės narės, turėjo reaguoti nedelsiant ir veikti esamo teisinio režimo ribose, priimant skubius sprendimus. Tai buvo neišvengiama, nes alternatyvos faktiškai neegzistavo – pirmieji karo pabėgėliai iš Ukrainos į Lietuvą atvyko 2022 m. vasario 26 d., praėjus vos 2 dienoms nuo karo pradžios¹⁹. Vasario 27 d. įsigaliojo LR Vidaus reikalų ministro (toliau – VRM) įsakymas „Dėl užsieniečių, pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, registracijos centrų veiklos ir šių užsieniečių apgyvendinimo“²⁰. Šiuo teisės aktu ministerija iš esmės prisiėmė pagrindinės institucijos, koordinuojančios ukrainiečių priėmimą Lietuvoje, vaidmenį, o kartu nustatė ir kitų valstybės institucijų atsakomybes ukrainiečių priėmimo ir integracijos procesuose²¹. Vasario 28 d. buvo priimtas VRM įsakymas Nr. 1V-145 „Dėl nacionalinių vizų, leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, užsieniečio registracijos pažymėjimų išdavimo, užsieniečių teisės dirbti Lietuvos Respublikoje ir sveikatos priežiūros paslaugų“²², kuriame buvo numatytos palengvintos atvykimo,

¹⁵ Tarybos 2023 m. spalio 19 d. įgyvendinimo sprendimas 2023/2409 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimo 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2023.

¹⁶ Tarybos 2024 m. birželio 25 d. įgyvendinimo sprendimas 2024/1836 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimu 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2024.

¹⁷ Tarybos 2025 m. liepos 15 d. įgyvendinimo sprendimas 2025/1460 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimu 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2025.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. 224 „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“. TAR, Nr. 4886.

¹⁹ Diversity Development Group, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (n.d.). *Savivaldybių atsakas į pabėgėlių iš Ukrainos priėmimą patirtys, iššūkiai ir gerosios praktikos 2022*. [interaktyvus]. <https://www.diversitygroup.lt/wp-content/uploads/2023/01/Karo-pabegeliu-is-Ukrainos-priemimas.pdf>.

²⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. 1V-143 „Dėl užsieniečių pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, registracijos centrų veiklos ir šių užsieniečių apgyvendinimo“. TAR, Nr. 3796.

²¹ Diversity Development Group, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (n.d.). *Savivaldybių atsakas į pabėgėlių iš Ukrainos priėmimą patirtys, iššūkiai ir gerosios praktikos 2022*. [interaktyvus]. <https://www.diversitygroup.lt/wp-content/uploads/2023/01/Karo-pabegeliu-is-Ukrainos-priemimas.pdf>.

²² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. 1V-145 „Dėl Ukrainos piliečiams, jų šeimos nariams ir asmenims be pilietybės taikomų reikalavimų, sąlygų ir paslaugų teikimo“. TAR, Nr. 3801.

įsidarbinimo sąlygos Ukrainos piliečiams, jų šeimos nariams ir asmenims be pilietybės, gyvenantiems Ukrainoje, pasitraukusiems iš Ukrainos į Lietuvą dėl Rusijos karinių veiksmų Ukrainoje, taip pat numatytas atleidimas nuo valstybės rinkliavos gaunant vizą ar leidimą laikinai gyventi.

Pirmųjų ukrainiečių atvykimas tebuvo pradinė, vėliau išaugusio migracijos srauto, fazė. Rusijos sukeltas karas Ukrainoje lėmė didelio masto ukrainiečių judėjimą, vien iki 2022 m. rugsėjo vidurio Sąjungos ir kitose EBPO šalyse buvo užregistruoti beveik 5 mln. ukrainiečių. Nuo karo pradžios iš Ukrainos vien tik į Sąjungos šalis atvyko daugiau nei 5 mln. ukrainiečių. Sąjungos statistikos tarnybos 2025 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis daugiau nei 4 mln. iš jų turėjo laikinosios apsaugos statusą²³. Į Lietuvą per visą laikotarpį nuo 2022 m. vasario 24 d. atvyko daugiau nei 100 tūkst. ukrainiečių²⁴. Jau pirmaisiais karo metais Lietuvoje buvo priimta daugiau nei 68 tūkst. sprendimų išduoti leidimus laikinai gyventi Lietuvoje užregistruotiems ukrainiečiams (virš 66 tūkst. – laikinosios apsaugos pagrindu, dar apie 2 tūkst. – humanitariniais pagrindais)²⁵. Didžiausią atvykusiųjų asmenų grupę sudaro darbingo amžiaus (18 – 65 m.) asmenys – nuo karo pradžios į Lietuvą jų atvyko beveik 68 tūkst²⁶. Taigi, darbingo amžiaus asmenys sudarė daugiau nei du trečdalius visų atvykusiųjų. Šis demografinis išskirtinumas leidžia daryti išvadą, kad darbo jėga sudarė esminę atvykusiųjų dalį, todėl toliau dėmesys skiriamas būtent darbingo amžiaus asmenų teisei padėčiai ir jų integracijos į darbo rinką ypatumams nagrinėti.

Darbingo amžiaus ukrainiečių teisiniai iššūkiai Lietuvoje

Nors karo akivaizdoje valstybės narės, vadovaudamosi Bendrijos solidarumo dvasia²⁷, priima asmenis, kuriems gali būti suteikta laikinoji apsauga, siekdamos užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, tačiau atvykusieji – ypatingai šiame darbe toliau aptariami darbingo amžiaus asmenys – vis dėlto susidūrė su ne viena kliūtimi. Karo paveikti migracijos srautai virto išbandymu šalies institucijoms, išryškinę krizės valdymo spragas. Susiklosčiusios aplinkybės leidžia identifikuoti kelias problemines sritis, kuriose atsiskleidžia atvykusių darbuotojų patirti iššūkiai.

²³ EUROSTAT (2025-10-10) *4.37 million under temporary protection in August* [interaktyvus]. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251010-1>.

²⁴ Valstybės duomenų agentūra (2025-12-12). *Karo pabėgėliai iš Ukrainos* [interaktyvus]. <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>.

²⁵ Aukščiausioji audito institucija (2023-06-08). *Pagalba pabėgėliams, jų socialinė integracija*. [interaktyvus]. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/24169>.

²⁶ Valstybės duomenų agentūra (2025-12-12). *Karo pabėgėliai iš Ukrainos* [interaktyvus]. <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>.

²⁷ Tarybos 2001 m. liepos 20 d. direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimančius tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. OL L 212, 2001, p. 12 – 23.

Pirmiausia, atvykusieji susidūrė su administracinės pagalbos prieinamumo stygiu, t.y., sunkumais, gaunant reikiamą informaciją ir iššūkiais įveikiant biurokratinės procedūras. Tiesa, tai nėra lokali problema. Čekijos Respublikoje, vienoje iš daugiausiai ukrainiečių priėmusių valstybių, kurioje šiuo metu jų yra beveik 400 tūkst.²⁸, taip pat buvo fiksuojami tokie sunkumai, darantys poveikį įvairioms atvykusiųjų asmenų grupėms. Pavyzdžiui, asmenys, turintys minimalius skaitmeninio raštingumo gabumus, naudojantis informacinėmis technologijomis, galėjo nesužinoti jiems svarbios informacijos, kadangi aktuali informacija buvo prieinama per tam tikrus šaltinius internetinėse svetainėse. Asmenys su negalia Čekijoje privalėjo asmeniškai atvykti į Vidaus reikalų ministeriją, kad į jų asmens tapatybės dokumentus būtų įklijuotas vizos lipdukas. Sprendimas pateisinamas ir suprantamas, tačiau tai sukėlė sunkumų asmenims, turintiems judėjimo negalią ir (ar) gyvenantiems specializuotuose priežiūros įstaigose. Todėl ministerija esant tokioms aplinkybėms, dabar siunčia įgaliotus atstovus, kurie pateikia asmeniui su negalia medicininę pažymą, tačiau toks procesas reikalauja tam tikrų dokumentų pateikimo ir yra biurokratizuotas. Taigi, atvykę asmenys, susidūrė su administracinės pagalbos prieinamumo sunkumais, kurie buvo susiję tiek su apsunkintomis galimybėmis gauti reikiamą informaciją, tiek su biurokratinių administracinių procedūrų atlikimu²⁹.

Kita probleminė sritis – ribotas ukrainiečių dalyvavimas darbo rinkoje. Ši problema gali būti analizuojama trimis aspektais – kvalifikacijos neatitikimas darbinantis, dalyvavimo darbo rinkoje ypatumai ir išnaudojimo atvejai. Pirma, Sąjungai nepriklausančių šalių piliečiai, ypač pabėgėliai, dažnai turi dirbti žemesnės nei jų turima kvalifikacija darbą³⁰. Aukščiausioji audito institucija Lietuvoje savo išankstinio tyrimo ataskaitoje dėl pagalbos pabėgėliams ir jų socialinės integracijos 2023 m. konstatavo, kad daliai ukrainiečių teko įsidarbinti jų turimos kvalifikacijos neatitinkančiame darbe³¹. Panaši situacija ir svetur. Pavyzdžiui, Čekijos Respublikoje, nepaisant didelės darbo jėgos paklausos, iš Ukrainos atvykę asmenys dažnu atveju dirba nekvalifikuotą ir sunkų darbą – statybų sektoriuje, valymo paslaugų srityje, užsiima senjorų priežiūra, dalis dirba vairuotojais³². Antras dalyvavimo darbo rinkoje probleminis aspektas

²⁸ UNHCR (2025-11-14) Ukraine Refugee Situation [interaktyvus]. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

²⁹ KERUSAUSKAITE, Ingrida; VENCOUROVÁ, Žaneta; NIMKAR, Ruta ir kt. (2023). Risks to Community Cohesion Between Ukrainian Refugees and Host Communities - the Czech Republic [interaktyvus]. https://www.ifes.org/sites/default/files/2023-08/Czech%20Republic_CSSE.pdf#page=69.07.

³⁰ Komisijos 2022 m. balandžio 5 d. rekomendacija 2022/554 dėl asmenų, bėgančių nuo Rusijos invazijos į Ukrainą, kvalifikacijų pripažinimo. OL L 107I, 2022, p. 1 – 8.

³¹ Aukščiausioji audito institucija (2023-06-08). *Pagalba pabėgėliams, jų socialinė integracija*. [interaktyvus]. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/24169>.

³² Socportal (2025-06-12). Ukrainians in Czech Republic work in the most unskilled jobs: media investigation [interaktyvus]. <https://en.socportal.info/en/news/ukrainians-in-czech-republic-work-in-the-most-unskilled-jobs-media-investigation/>.

koreliuoja su faktu, kad reikšmingą atvykusiųjų dalį sudaro vienišos moterys, dažnai atvykstančios su nepilnamečiais vaikais arba negalią turinčiais asmenimis, kuriems būtina nuolatinė priežiūra. Pagal Valstybės duomenų agentūros skelbiamą informaciją, Lietuvoje iš 2022 m. atvykusiųjų iš Ukrainos, daugiau nei 60% sudarė moterys³³. Šį atotrūkį tarp lyčių lėmė Ukrainoje įvesta karo padėtis, apribojusi šaukiamojo amžiaus vyrų judėjimo galimybes³⁴. Ukrainietėms yra sunkiau susirasti darbą, nes darbo pasiūla yra reikalaujanti didesnės fizinės jėgos ir ištvermės. Be to, darbą sunku derinti su vaikų ar slaugomų asmenų priežiūra³⁵. Ši tendencija pastebima ir kitose Sąjungos šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje, – valstybėje, kuri šiuo metu yra priėmusi daugiausiai nuo karo bėgančių ukrainiečių, t.y. daugiau nei 1,2 mln. ukrainiečių³⁶, moterys ten sudaro apie 65% suaugusiųjų iš karo zonos pabėgusių gyventojų dalį, kurios į Vokietiją, kaip vieniši tėvai, atsivežė ir apie 350 tūkst. nepilnamečių. Visa tai sąlygoja dar vieną reikšmingą iššūkį priimančiai valstybei – vaikų priežiūros įstaigos (darželiai, lopšeliai ir mokyklos) susiduria su dideliu darbuotojų trūkumu³⁷. Galiausiai, kalbant apie atvykusių darbingų asmenų dalyvavimą darbo rinkoje yra būtina atkreipti dėmesį į pasitaikančius asmenų išnaudojimo atvejus. Lietuvoje 2022 m. 13 savivaldybių³⁸, kuriose daugiausiai apgyvendinta ukrainiečių, administracijų, buvo atliktas tyrimas. Tyrime pastebėta, jog ukrainiečiams yra siūlomos prastesnės darbo sąlygos nei vietiniams gyventojams. Be to, fiksuota, kad darbdaviai pasinaudodami tuo, kad naujai atvykusieji nežino apie savo, kaip darbuotojų teises, moka mažesnius atlyginimus ar įdarbina šiuos asmenis nelegaliai³⁹. Pavyzdžiui, ukrainietis, kurio galimybės grįžti į savo šalį yra ribotos, turi mažai pasirinkimo laisvės, todėl gali priimti net ir ne visai aiškius darbo pasiūlymus arba sutikti dirbti nelegaliai, siekiant gauti didesnę darbo

³³ Valstybės duomenų agentūra (2025-12-12). *Imigrantai* [interaktyvus]. <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=6aa2f04c-0ec1-4022-9c2e-8e66b038212a#/>.

³⁴ GSSC (2023-11-24). *Migrantų iš Ukrainos adaptacija ir integracija Lietuvoje*. [interaktyvus]. https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2023/11/v01_Ukrainian-report_Janeliunas_LT_A4.pdf.

³⁵ Diversity Development Group, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (n.d.). *Savivaldybių atsakas į pabėgėlių iš Ukrainos priėmimą patirtys, iššūkiai ir gerosios praktikos 2022*. [interaktyvus] <https://www.diversitygroup.lt/wp-content/uploads/2023/01/Karo-pabegeliu-is-Ukrainos-priemimas.pdf>.

³⁶ UNHCR (2025-11-14) Ukraine Refugee Situation [interaktyvus]. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

³⁷ Deutsche Welle (2024-02-22). Ukrainian refugees in Germany: Why few work for a living [interaktyvus]. <https://www.dw.com/en/ukrainian-refugees-in-germany-why-few-work-for-a-living/a-68338226>.

³⁸ Akmenės rajono, Alytaus miesto, Jonavos rajono, Kauno miesto, Klaipėdos miesto, Marijampolės, Panevėžio miesto, Panevėžio rajono, Šaulių miesto, Šiaulių rajono, Telsių rajono, Utenos rajono, Vilniaus miesto.

³⁹ Diversity Development Group, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (n.d.). *Savivaldybių atsakas į pabėgėlių iš Ukrainos priėmimą patirtys, iššūkiai ir gerosios praktikos 2022*. [interaktyvus]. <https://www.diversitygroup.lt/wp-content/uploads/2023/01/Karo-pabegeliu-is-Ukrainos-priemimas.pdf>.

užmokestį, nes manoma, kad taip darbdavys sutaupytų darbo sąnaudas⁴⁰. Tokios praktikos iliustracija – Valstybinės darbo inspekcijos patikrinimai, užtikrinantys nelegalaus darbo kontrolę, kurių metu nustatomi nelegalaus darbo atvejai. Pavyzdžiui, 2023 m. kovo 21 d. Klaipėdos skyriaus inspektoriai atliko planinį patikrinimą statybvietėje, kurioje trys Ukrainos piliečiai atliko rekonstruojamo pastato ardymo darbus ir patikrinus Valstybinio socialinio draudimo fondo registrą, paaiškėjo, jog šie asmenys nebuvo įdarbinti – ukrainiečiai dirbo nesudarius rašytinės darbo sutarties⁴¹, o tai laikytina vienu iš nelegalaus darbo požymių, kai darbdavys nesudaro darbo sutarties raštu ir (ar) nepraneša Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinei įstaigai mažiausiai prieš vieną darbo dieną iki darbo pradžios apie darbuotojo priėmimą į darbą⁴². Darbuotojų išnaudojimo atvejai fiksuoti ir kitose Sąjungos šalyse, pavyzdžiui, Lenkijos Respublikoje, kurioje šiuo metu yra apie 1 mln. ukrainiečių⁴³. Lenkijoje buvo nustatyta, kad kai kurie ukrainiečiai turėjo dirbti už apgyvendinimą, maistą ar tik už pusę jiems priklausančio darbo užmokesčio, taip pat buvo nustatyti nedeklaruoti darbo pažeidimai. Be to, darbuotojams išreiškus susirūpinimą dėl darbo saugos ir sveikatos sąlygų, šie neretai būdavo atleidžiami iš darbo, neatsiskaitant už pradirbtą darbo laiką⁴⁴. Vis dėlto, tokios patirtys nėra dažnos, jos labiau susijusios su konkrečia situacija, o ne visiems kilusiais sunkumais.

Nepakankamos ar visiškai bazinės lietuvių kalbos žinios buvo vertinamos kaip dar vienas svarbus veiksnys, neigiamai įtakojantis atvykusių darbingo amžiaus asmenų padėtį darbo rinkoje. Sunkumai, nemokant priimančiosios valstybės kalbos, prasideda nuo pirmųjų dienų. Kalbos nemokėjimo barjeras daro įtaką adaptacijai ir tai dažniausiai lemia arba visišką neįsitraukimą į priimančiosios valstybės darbo rinką, arba lieka rinktis tik tokį darbą, kuris neatitinka turimos kvalifikacijos ir yra mažai apmokamas⁴⁵.

⁴⁰ STOIKOV, Leonid (2023). Ukrainian refugees in Poland: how to tackle entrenched abuse practices in a new reality. Global Labour Rights Reporter, Volume 3, Issue 1, 46-52 [interaktyvus]. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/cfis/role-workers/subm-role-workers-organisations-aca-corporate-accountability-lab.pdf>.

⁴¹ Regionų apygardos administracinio teismo 2023 m. liepos 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. e12-7561-583/2023.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. spalio 13 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-30-891/2025.

⁴³ UNHCR (2025-11-14) Ukraine Refugee Situation [interaktyvus]. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

⁴⁴ STOIKOV, Leonid (2023). Ukrainian refugees in Poland: how to tackle entrenched abuse practices in a new reality. Global Labour Rights Reporter, Volume 3, Issue 1, 46-52 [interaktyvus]. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/cfis/role-workers/subm-role-workers-organisations-aca-corporate-accountability-lab.pdf>.

⁴⁵ SYNOWIEC, Aleksandra (2022). Barriers of cultural adaptation in the context of the influx of Ukrainian war refugees to Poland. Scientific papers of Silesian university of Technology organization and management series, No. 165, 371-381, [interaktyvus]. https://www.researchgate.net/publication/368626281_BARRIERS_OF_CULTURAL_ADAPTATION_IN_THE_CONTEXT_OF_THE_INFLUX_OF_UKRAINIAN_WAR_REFUGEES_TO_POLAND.

Apibendrinant, nors Sąjungos laikinoji apsauga suteikė teisinį pagrindą ukrainiečių darbuotojų priėmimui valstybėse narėse, įskaitant Lietuvą, jų integracija į darbo rinką buvo gana problematiška. Atvykę darbingo amžiaus asmenys susidūrė su įvairaus pobūdžio sunkumais – nuo informacijos prieinamumo stokos iki kvalifikacijos neatitikimų, darbo derinimo, atvykus kartu su nepilnamečiais vaikais ar su priežiūros reikalingais asmenimis ir kalbos barjerų. Tai parodo, kad laikinosios apsaugos suteikimas savaime neišsprendžia visų priimančios valstybės klausimų, todėl būtina pasitelkti įvairias paramos formas, suteikti lengvatas, kurios padėtų kurti palankesnę atvykusių darbuotojų teisinę padėtį ir užtikrintų jų integraciją.

Lengvatos darbingo amžiaus Ukrainos karo pabėgėliams Lietuvoje

Nepaisant minėtų iššūkių, buvo dedamos nuoseklios pastangos sudaryti kuo palankesnes sąlygas priimtims ukrainiečiams. Darbingo amžiaus ukrainiečiams taikytas lengvatas galima skirstyti į teisės aktų pagrindu nustatytas ir iniciatyvinių grupių teiktas paramos formas. Toliau pateikiamos teisės aktais nustatytos lengvatos.

Teisės aktais nustatytos lengvatos

Vienas iš reikšmingiausių teisės aktų nustatytų lengvatų buvo reikalavimo mokėti lietuvių kalbą netaikymas. Prasidėjus pirmiems atvykusiųjų srautams, darbdaviai Lietuvoje įdarbino nemažai ukrainiečių įvairiuose sektoriuose, įskaitant prekybą, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, logistiką, švietimą, bei sveikatos priežiūrą. Nors dalis atvykusiųjų yra salės darbuotojai, vairuotojai, pagalbiniai darbininkai, kuriems bendrauti su klientais tenka minimaliai, tačiau nemaža dalis dirba ir kasose, padavėjais kavinėse, slaugytojais ligoninėse, konsultantais vaistinėse, mokytojais, buhalteriais ir projektų vadovais verslo įmonėse, o tokias pareigas einantys darbuotojai privalo kalbėti lietuviškai A2 ir B1 lygiais⁴⁶. Nustatytas valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimas šioms pareigoms galioja, tačiau ukrainiečiams buvo suteikta laikina išimtis, sudaranti sąlygas įsidarbinti ir neturint atitinkamo lietuvių kalbos žinių lygio. LR Vyriausybė 2022 m. kovo 16 d. nutarimu „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“⁴⁷ nustatė, kad ukrainiečiams valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimas netaikomas 24 mėnesius nuo laikinosios apsaugos suteikimo konkrečiam asmeniui, t.y. jie be apribojimų gali dirbti ten, kur taikomas reikalavimas

⁴⁶ INFOLEX (2023-06-26). *Dėl valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimo užsieniečiams*. [interaktyvus]. <https://www.infolex.lt/landing/?act=news&Tema=1&Str=114994>.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. 224 „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“. TAR, Nr. 4886.

mokėti lietuvių kalbą⁴⁸. Svarbu įsidėmėti, kad nustatytas 24 mėnesių terminas buvo pradedamas skaičiuoti nuo konkretaus pabėgėlio statuso suteikimo datos⁴⁹. Kadangi nuo karo pradžios praėjo nemažai laiko, laikinosios lengvatos negali būti amžinos – jos turi būti peržiūrimos ir, esant galimybei, atnaujinamos, tą atspindi naujausia teisėkūra. LR Vyriausybė 2025 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 827 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1688 „Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo⁵⁰, nustatė bazinę valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją atvykusiems iš užsienio ir dirbantiems Lietuvoje tam tikrų profesijų atstovams. Nuo 2026 m. sausio 1 d. Lietuvoje parduodantys prekes ar teikiantys paslaugas užsieniečiai privalo užtikrinti gyventojų aptarnavimą valstybine kalba ne žemesniu kaip baziniu kalbos mokėjimo lygiu. Naujai įtvirtinama bazinė valstybinės kalbos mokėjimo kategorija atitinka lietuvių kalbos mokėjimo A1 lygį. Išimtis mokėti valstybinę kalbą yra taikoma tik užsieniečiams, turintiems laikinosios apsaugos statusą, į šią kategoriją patenka ir nuo karo pabėgę ukrainiečiai⁵¹.

Kita svarbi teisės aktų pagrindu nustatyta lengvata – atleidimas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti. Įprastai užsieniečiai, norintys dirbti Lietuvoje, privalo gauti leidimą dirbti ir sprendimą iš Užimtumo tarnybos dėl darbo atitikties Lietuvos darbo rinkos poreikiams iki numatytos darbo ar paslaugų teikimo pradžios. Tokia tvarka tik ką atvykusiems ukrainiečiams nebuvo taikoma, išskyrus komandiruojamus į Lietuvą darbuotojus. Ukrainiečiams buvo leista dirbti ar vykdyti savarankišką veiklą be pareigos kreiptis į Užimtumo tarnybą dėl dokumento, suteikiančio teisę dirbti, išdavimo. VRM 2022 m. vasario 28 d. priėmė įsakymą Nr. 1V-145 „dėl Ukrainos piliečiams, jų šeimos nariams ir asmenims be pilietybės taikomų reikalavimų, sąlygų ir paslaugų teikimo“⁵², pagal kurio 3.3 punktą, taikomą visiems Ukrainos piliečiams, asmenys, pateikę prašymą išduoti arba pakeisti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, turi teisę dirbti ar vykdyti savarankišką veiklą ir yra atleidžiami nuo pareigos gauti Užimtumo

⁴⁸ KPMG (2022-03-09). *Aktuali informacija dėl situacijos Ukrainoje*. [interaktyvus]. <https://kpmg.com/lt/lt/izvalgos/2022/03/aktuali-informacija-del-situacijos-ukrainoje.html>.

⁴⁹ INFOLEX (2023-06-26). *Dėl valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimo užsieniečiams*. [interaktyvus]. <https://www.infolex.lt/landing/?act=news&Tema=1&Str=114994>.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 n. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1688 „Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 19923.

⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2025-11-26). *Nuo sausio 1 d. prekes ir paslaugas pardavinėjantys užsieniečiai Lietuvoje turės užtikrinti aptarnavimą valstybine kalba*. [interaktyvus]. <https://lr.lt/lt/naujienos/nuo-sausio-1-d-prekes-ir-paslaugas-pardavinėjantys-uzsienieciai-lietuvoje-tures-uztikrinti-aptarnavima-valstybine-kalba-XTuM/>.

⁵² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. 1V-145 „Dėl Ukrainos piliečiams, jų šeimos nariams ir asmenims be pilietybės taikomų reikalavimų, sąlygų ir paslaugų teikimo“. TAR, Nr. 3801.

tarnybos prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sprendimą dėl užsieniečio darbo atitikties Lietuvos darbo rinkos poreikiams. Panašus reguliavimas buvo taikomas ir Vokietijoje, kur pagal įstatymą dėl užsieniečių gyvenamosios vietos, ekonominės veiklos ir integracijos federalinėje teritorijoje (Gyvenamosios vietos aktas – vok. AufenthG) 24 straipsnio 1 dalį užsieniečiui, pareiškusiam norą būti priimtam federalinėje teritorijoje, kuriam, remiantis Direktyva, suteikiama laikinoji apsauga, leidimas laikinai gyventi yra išduodamas visam laikinosios apsaugos laikotarpiui⁵³. Kadangi Direktyva taikoma ir ukrainiečių atžvilgiu, šis įstatymas reglamentuoja ir jų teisinę padėtį, t.y., jeigu ukrainietis yra pateikęs prašymą arba gavęs leidimą gyventi Vokietijoje, jam yra leidžiama dirbti⁵⁴ tiek samdomą darbą, tiek užsiimti savarankiška veikla⁵⁵. Tiesa, Lietuvoje nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. VRM 2022 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. 1V-145, kuriame buvo įtvirtintos laikinos išimties įsadarbinimo tvarkai, buvo panaikintas. Panaikinus įsakymą, ukrainiečių, neturinčių teisės gauti laikinosios apsaugos, įdarbinimas reglamentuojamas bendrąja tvarka pagal UTPĮ, o tie, kurie turi teisę gauti laikinąją apsaugą ar laikinoji apsauga jau suteikta bei išduotas leidimas laikinai gyventi pagal UTPĮ 40 str. 1 d. 10 p., kaip numatyta UTPĮ 94 str., ir toliau turi teisę dirbti ar vykdyti savarankišką veiklą, bei yra atleidžiami nuo pareigos gauti Užimtumo tarnybos dokumentą, suteikiantį teisę dirbti.

Dar viena teisinė priemonė, palengvinanti ukrainiečių padėtį – supaprastintas ir pagreitintas profesinės kvalifikacijos pripažinimas. Teisė dalyvauti darbo rinkoje yra vienas pagrindinių laikinosios apsaugos aspektų. Paprastas ir greitas profesinės kvalifikacijos pripažinimo mechanizmas padeda užtikrinti, kad asmenys, kuriems suteikta laikinoji apsauga, galėtų dirbti jų kvalifikaciją atitinkantį darbą. Tai palengvina integraciją ir padeda geriau išnaudoti jų įgūdžius, o tai naudinga tiek pačiam asmeniui, tiek priimančiajai bendruomenei. Siekiant greitesnės ir sąžiningesnės ukrainiečių įtraukties į darbo rinką, ypatingas dėmesys buvo skiriamas ne Sąjungos šalyse įgytų kvalifikacijų pripažinimo palengvinimui, nes tai, inter alia, padeda užtikrinti, kad darbo rinka būtų labiau subalansuota⁵⁶. Sąjungos Komisija 2022 m. balandžio 5 d. priimdama Rekomendaciją dėl asmenų, bėgančių nuo Rusijos invazijos į Ukrainą, kvalifikacijų pripažinimo ragina valstybes nares užtikrinti, kad specialistai, kurie naudojasi laikinąja apsauga pagal Direktyvą, galėtų gauti jų kvalifikacijos lygį atitin-

⁵³ Vokietijos Federalinė teisingumo ir vartotojų apsaugos ministerija. Gyvenamosios vietos įstatymas (AufenthG) 2008. [interaktyvus]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aufenthg/.

⁵⁴ Būtina leidimo dirbti sąlyga – pateikiamas prašymas dėl leidimo gyventi pagal įstatymą dėl užsieniečių gyvenamosios vietos, ekonominės veiklos ir integracijos federalinėje teritorijoje (Gyvenamosios vietos aktas – vok. AufenthG) 24 straipsnį ir atliekama tapatybės nustatymo procedūra.

⁵⁵ Handbook Germany (2025-01-16). Ukraine – Work [interaktyvus]. <https://handbookgermany.de/en/ukraine-work>.

⁵⁶ Komisijos 2022 m. balandžio 5 d. rekomendacija 2022/554 dėl asmenų, bėgančių nuo Rusijos invazijos į Ukrainą, kvalifikacijų pripažinimo. OL L 107I, 2022, p. 1 – 8.

kantį darbą⁵⁷. Siekiant padėti iš karo zonos pabėgusiems ukrainiečiams kuo sklandžiau integruotis ir įsidarbinti pagal specialybę, Lietuva paspartino ir supaprastino kvalifikacijų pripažinimo procedūras įvairių profesijų atstovams. Pavyzdžiui, buvo greitinamas ir paprastinamas architektų⁵⁸, statybos inžinierių⁵⁹ ir medikų⁶⁰ iš Ukrainos įsidarbinimas. Tam tikri kvalifikacijų pripažinimo palengvinimai buvo nustatyti ir kitose Sąjungos šalyse, tarp jų – ir Lenkijoje, kurioje ukrainiečiams, siekiantiems dirbti savo specialybės srityje, buvo supaprastinama⁶¹ nostrifikavimo procedūra⁶².

Vertinant dirbančių ukrainiečių teisinę padėtį, ne mažiau svarbus yra jų ekonominio saugumo užtikrinimas. Viena iš darbuotojų finansinę padėtį gerinančių priemonių yra pajamų apmokestinimo srityje numatyta išimtis. Visų gyventojų pajamos yra apmokestinamos, tačiau ne visų atvykusių darbuotojų iš Ukrainos pajamos yra apmokestinamos Lietuvoje. Finansų ministrė 2022 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. 1K-106 „Dėl fizinio asmens, kuris Lietuvoje išbūva ištisai arba su pertraukomis 90, 183 ir 280 dienų, šių laikotarpių apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“⁶³ suteikė galimybę ukrainiečiams, dirbantiems iš Lietuvos, mokesčius ir toliau mokėti kare kovojančiai savo šaliai – Ukrainai. Šis įsakymas iš esmės orientuotas į pajamų apmokestinimo reguliavimą, sudarant galimybę ukrainiečiams tęsti mokesčių mokėjimą savo karo veiksmų paveiktai valstybei, taip sudaromos galimybės ukrainiečiams ir toliau palaikyti savo

⁵⁷ Komisijos 2022 m. balandžio 5 d. rekomendacija 2022/554 dėl asmenų, bėgančių nuo Rusijos invazijos į Ukrainą, kvalifikacijų pripažinimo. OL L 1071, 2022, p. 1 – 8.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas 2022 m. balandžio 4 d. Nr. D1-88 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. kovo 25 d. įsakymo Nr. D1-131 „Dėl Architekto profesinės kvalifikacijos pripažinimo norint užsiimti architekto profesine veikla ar laikinai ir kartais teikti architektūrinės paslaugas Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 6910.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas 2022 m. balandžio 21 d. Nr. D1-103 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. lapkričio 27 d. įsakymo Nr. D1-875 „Dėl Trečiųjų šalių piliečių statybos inžinieriaus profesinės kvalifikacijos pripažinimo Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 8115.

⁶⁰ Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie sveikatos apsaugos ministerijos direktorius įsakymas 2022 m. kovo 21 d. Nr. T1-880 Dėl Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2019 m. spalio 28 d. įsakymo Nr. T1-1683-(1.1.) „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos kuravimo sričiai priskiriamų reglamentuojamų profesijų, išskyrus vaistinininko ir vaistinininko padėjėjo (farmakotechniko) profesijas, profesinės kvalifikacijos pripažinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 5050.

⁶¹ Tais atvejais, kai asmuo pateikia aukštosios mokyklos diplomą, kuris buvo išduotas iki 2006 m. birželio 19 d., jo nereikia nostrifikuoti (patvirtinti), pakanka tik atlikti diplomo pripažinimo procedūrą.

⁶² Visit Ukraine (2024-07-14). How to confirm a Ukrainian diploma in Poland: important details [interaktyvus]. https://visitukraine.today/pl/blog/4319/how-to-confirm-a-ukrainian-diploma-in-poland-important-details?srsltid=AfmBOoruoyAxpD7WtswCe5YhV_OhgRwHx0g5GV6Ggy-ceU4xZST-CNlTO#certificate-of-diploma-recognition-in-poland.

⁶³ Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas 2022 m. kovo 25 d. Nr. 1K-106 Dėl finansų ministro 2002 m. rugsėjo 25 d. įsakymo Nr. 300 „Dėl Fizinio asmens, kuris Lietuvoje išbūva ištisai arba su pertraukomis 90, 183 ir 280 dienų, šių laikotarpių apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 5782.

šalį, saugiai dirbant Lietuvoje. Ši išimtinė sąlyga galioja karo laikotarpiu ir išskirtinai tik Ukrainos karo pabėgėliams. Pabrėžtina, jog išimtis⁶⁴ taikoma visų sektorių Ukrainoje registruotoms įmonėms, kurių darbuotojams įmanoma dirbti nuotoliniu būdu, atstovams, netaikant profesijų, kvalifikacijų, pajamų ar kitų apribojimų⁶⁵. Be pajamų apmokestinimo srityje numatytos išimties, kita ukrainiečių finansinę padėtį gerinanti priemonė yra susijusi su pajamų deklaravimo srityje numatyta lengvata, kuri yra skirta sumažinti administracinę naštą. Pajamas Lietuvoje deklaruojantiems nuolatiniais Ukrainos gyventojams (Ukrainos rezidentams), nuo jų užsiregistravimo Migracijos departamente prie LR vidaus reikalų ministerijos dienos iki kol Ukraina patiria karo nusikaltimus, Valstybinė mokesčių inspekcija prie LR finansų ministerijos nustatė toliau aptariamą išimtis. Nuolatiniais Ukrainos gyventojams, kurie iš Lietuvos įmonių ar kitų asmenų Lietuvoje mokestiniu laikotarpiu gauna su darbo santykiais susijusias pajamas už darbą Lietuvoje ir šios rūšies pajamoms nori prisitaikyti pagal LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio nuostatas taikytiną metinį neapmokestinamų pajamų dydį (toliau – MNPD), kartu su Nenuolatinio Lietuvos gyventojo metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM314 forma, neprivalo pateikti Ukrainos mokesčių administratoriaus išduotos pažymos apie šiuo laikotarpiu gautas pajamas, nuo kurių į Ukrainos biudžetą buvo sumokėtas gyventojų pajamų mokestis, arba pažymos, patvirtinančios, kad gyventojas mokestiniu laikotarpiu negavo jokių pajamų. Taip pat, nuolatiniais Ukrainos gyventojams, turintiems ribotą darbingumą, neigalumą ar specialius poreikius (dėl kurių jų gautoms su darbo santykiais susijusioms pajamoms taikomas padidintas MNPD), prie Nenuolatinio Lietuvos gyventojo metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM314 formos nėra privaloma pridėti šį faktą patvirtinančių dokumentų⁶⁶. Tokia teisinė priemonė, kaip atvykimo išmoka iš užsienio pritrauktiems darbuotojams taip pat prisidėjo prie ukrainiečių ekonominio saugumo užtikrinimo. 2022 liepos 1 d. įsigaliojo užimtumo įstatymo 481 straipsnio, reglamentuojančio atvykimo išmoka, pakeitimas, kurio galiojančios redakcijos 2 dalyje numatytą teisę iš užsienio pritrauktiems darbuotojams gauti atvykimo išmoką turi ir Ukrainos piliečiai, pasitraukę iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos pradėtų vykdyti karinių veiksmų. Inter alia, nustatyta, kad nuostatos dėl laikotarpio, per kurį asmuo turi kreiptis dėl atvykimo išmokos ukrainiečiams, kurie atitinka įstatyme numatytas sąlygas, nėra taikomos. Šie asmenys į Užimtumo tarnybą turi kreiptis ne

⁶⁴ Ši nuostata taikoma tik tuo atveju, jeigu darbuotojas prieš bėgdamas iš Ukrainos jau buvo sudaręs darbo sutartį su Ukrainos įmone.

⁶⁵ Finansų ministerija (2022-03-17). *Ukrainiečiai nuotoliu tęsiantys darbus Lietuvoje – mokės mokesčius savo šaliai*. [interaktyvus]. <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/ukrainieciai-nuotoliu-tesiantys-darbus-lietuvoje-mokes-mokescius-savo-saliai/>.

⁶⁶ Valstybinė mokesčių inspekcija (2023-02-08). *Dėl nuolatinųjų Ukrainos gyventojų pajamų deklaravimo Lietuvoje*. [interaktyvus]. https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/737112/AVMI_deklaravimas_ukainieciai.pdf/03f6d74d-7bec-76d4-beb7-1cb2f9ea5b7e?t=1675845041494.

anksčiau kaip po 3 mėnesių ir ne vėliau kaip per 2 metus nuo jų darbo Lietuvoje pagal neterminuotą darbo sutartį pradžios⁶⁷.

Taigi, matome, kad Lietuva pasirinko gana palankų ukrainiečiams į(si)darbinimo teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrinamas kuo sklandesnis įdarbinimas įvairiuose sektoriuose, tik su jiems taikomomis išimtimis. Siekta sudaryti palankią teisinę padėtį – atleidžiant nuo pareigos mokėti valstybinę kalbą, atleidžiant nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti. Be to, supaprastintas profesinių kvalifikacijų pripažinimas, kai kurių sričių specialistams sudarytos galimybės sparčiau įsiliesti į darbo rinką ir dirbti pagal turimą kvalifikaciją, o ne mažiau kvalifikuotus darbus. Tuo pačiu mokestinės išimtyms leido tiek išvengti dvigubo apmokestinimo, tiek mokėti mokesčius savo valstybei – Ukrainai, kuriai karo metu finansiniai ištekliai yra ypač reikalingi. Nors šios priemonės savo pobūdžiu yra laikinos ir labiau veikia trumpalaikėje perspektyvoje, bet reikia sutikti, kad jos laikytinos adekvačiu ir proporcingu valstybės atsaku, kuriančiu darbuotojams palankią padėtį.

Iniciatyvinių grupių teikiamos paramos formos

Be teisės aktų nustatytų lengvatų, prie palankesnių sąlygų atvykusiems darbuotojams kūrimo ir integracijos įspartinimo įvairiomis formomis prisidėjo ir iniciatyvinių grupių teikiama parama. Viena svariausių paramos priemonių darbuotojų padėčiai palengvinti buvo lietuvių kalbos kursai, kurie sudarė sąlygas lengviau įsitvirtinti darbo rinkoje. Lietuvių kalbos kursai buvo prieinami įvairiose institucijose ir organizacijose - Tarptautinėje migracijos organizacijoje (teikti nemokami kursai), Užimtumo tarnyboje (finansuojami lietuvių kalbos kursai tiek darbo ieškantiems, tiek jau dirbantiems asmenims, gyvenantiems Lietuvoje su leidimu gyventi), Vilniaus universitete (nemokami lietuvių kalbos kursai buvo organizuojami rudens ir pavasario semestruose), Vilniaus Gabrielės Petkevičaitės – Bitės suaugusiųjų mokymo centre (organizuojami mokami lietuvių kalbos kursai), Ukrainos centre (teikti nemokami kalbos kursai)⁶⁸ ir kt. Kalbos mokymasis tapo svarbia integracijos dalimi ir kitose Europos šalyse. Pavyzdžiui, Vokietijoje, suteikiant ukrainiečiams leidimą gyventi šalyje, kartu buvo garantuojama galimybė lankyti kalbos kursus, siekiant atvykusius sparčiau integruoti į Vokietijos darbo rinką⁶⁹.

Reikšmingą vaidmenį, siekiant padėti įsiliesti į darbo rinką, užėmė Užimtumo tarnyba. Teikta Užimtumo tarnybos pagalba ukrainiečiams buvo svarbi dėl didelio

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Užimtumo įstatymas. 2016 m. birželio 21 d. Nr. XII-2470. TAR, Nr. 18825.

⁶⁸ IOM UN Migration (n.d.). *Atvykstantiems iš Ukrainos*. [interaktyvus]. <https://micenter.lt/lt/atvykstantiems-is-ukrainos>.

⁶⁹ HONORATI Maddalena; TESTAVERDE Mauro ir TOTINO Elisa (2024). Labor market integration of refugees in Germany: new lessons after the Ukrainian crisis. Social Protection Discussion Papers and Notes 189759, The World Bank [interaktyvus]. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099016304302411714/pdf/IDU-1c9e7599-16ee-416a-9d8e-6213c178b8fb.pdf>.

poreikio gauti šios įstaigos teikiamas paslaugas įsidarbinant, kadangi beveik 90% visų per pirmuosius karo metus įregistruotų Užimtumo tarnyboje darbo ieškančių trečiųjų šalių piliečių, buvo Ukrainos piliečiai (21,6 tūkst.). Turintiems teisę dirbti Lietuvoje ukrainiečiams yra teikiamos tokios Užimtumo tarnybos paslaugos, kaip informavimas (teikiama informacija apie situaciją darbo rinkoje, paklausias profesijas, laisvas darbo vietas, kandidatams keliamus reikalavimus), konsultavimas (individualios konsultacijos apie darbo paiešką, CV ir motyvacinio laiško rengimas bei siuntimas darbdaviams, pasiruošimas darbo pokalbiui), tarpininkavimas įdarbinant (esant tinkamai laisvai darbo vietai, kreipiamasi į darbdavį siūlant kandidatą, susitariama dėl darbo pokalbio ar susitikimo).

Svarbų vaidmenį informuojant ir konsultuojant ukrainiečius taip pat atliko Tarptautinė migracijos organizacija. Vien per pirmuosius metus Tarptautinė migracijos organizacija suteikė ukrainiečiams daugiau kaip 2 tūkst. konsultacijų įvairiais migracijos klausimais, organizavo teminius vebinarus sveikatos priežiūros, socialinių garantijų ir išmokų bei įdarbinimo srityse⁷⁰.

Kuriant palankesnę darbuotojų teisinę padėtį ir skatinant spartesnę ukrainiečių įdarbinimą buvo pasitelkta aktyvi darbo rinkos politikos priemonė – įdarbinimo subsidijavimas. Šia remiamojo įdarbinimo priemone siekiama įdarbinti asmenis, kompensuojant darbdaviui dalį darbo užmokesčio išlaidų. Europos Socialinio fondo agentūros 2022–2023 m. vykdytame projekte „Parama karo pabėgėliams iš Ukrainos“, kuriame dalyvavo daugiau nei 12,3 tūkst. ukrainiečių, viena iš pagrindinių šio projekto paramos sričių buvo minima aktyvi darbo rinkos politikos priemonė – įdarbinimas subsidijuojant⁷¹.

Aptartos iniciatyvinių grupių paramos formos padėjo sumažinti sunkumus, su kuriais susidūrė atvykę darbingo amžiaus ukrainiečiai. Iniciatyvinių grupių teikiami kursai, paslaugos ir kitos paramos priemonių formos buvo nukreiptos į pagalbos suteikimą, padedantį atvykusiems tose srityse, kuriose jie patiria didžiausius iššūkius.

Apskritai Sąjungos laikinoji apsauga sudarė teisinį pagrindą ukrainiečių priėmimui, tačiau jų teisinė padėtis priimančioje valstybėje, ypač darbuotojų, priklausė nuo įvairių taikytų priemonių – tiek teisės aktų nustatytų, tiek tų, kurių ėmėsi iniciatyvinės grupės. Nepaisant savalaikių sunkumų, įvairūs įtraukties ir padėties gerinimo instrumentai leido atvykusiems gana greitai įsilieti į darbo rinką, užtikrinant bent minimalų socialinės ir ekonominės integracijos lygį. Tačiau vien trumpalaikių lengvatų taikymas ilgalaikėje integracijos perspektyvoje nėra tvarus sprendimas.

⁷⁰ Vidaus reikalų ministerija (n.d.) 2022 m. *Vykdyta veikla (vykdytos priemonės) Lietuvos migracijos politikos gairėse numatytoms pagrindinėms migracijos politikos kryptims įgyvendinti*. [interaktyvus]. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Migracija/Gairių%201%20priedas%202022.pdf.

⁷¹ Europos Socialinio fondo agentūra (n.d.) *ESFA – apie paramos skyrimą Ukrainos karo pabėgėliams*. [interaktyvus]. <https://www.esf.lt/esfa-apie-paramos-skyrima-ukrainos-karo-pabegeliams/>.

Koordinuotas Europos Sąjungos požiūris į laipsnišką laikinosios apsaugos atsisakymą

Nors laikinoji apsauga tebėra Sąjungos solidarumo su Ukrainos žmonėmis įrodymas, tačiau ji savo pobūdžiu yra laikina (teikiama iki 2027 m. kovo 4 d.), todėl būtina pasiręmti tvariam ir gerai koordinuotam to statuso atsisakymui, kai Ukrainoje bus palankios sąlygos užbaigti laikinosios apsaugos taikymą, atsižvelgiant į Ukrainos pajėgumus ir atstatymo poreikius⁷². Sąjungos Taryba šiuo klausimu 2025 m. rugsėjo 16 d. priėmė Rekomendaciją, kurioje susitarė dėl bendros sistemos, skirtos perkeltiesiems ukrainiečiams, kad būtų užtikrintas jų tvarus grįžimas ir reintegracija į Ukrainą, taip pat asmenų, kurie atitinka reikalavimus, palaipsniis perėjimas prie kitų gyventojų statusų. Šis Sąjungos priimtas teisės aktas – rekomendacija – neturi privalomosios galios⁷³, tačiau tai nereiškia, kad rekomendacija neturi jokios teisinės galios⁷⁴. Rekomendacijomis pasiūloma veiksmų kryptis, teisiškai neįpareigojant⁷⁵. Šia Rekomendacija Sąjunga rengiasi pradėti laikyti koordinuoto požiūrio, kai Ukrainoje susidarius palankioms sąlygoms bus galima palaipsniui atsisakyti laikinosios apsaugos statuso⁷⁶. Rekomendacijoje nurodyta, kad valstybės narės turėtų skatinti ir palengvinti asmenų, kuriems suteikta laikinoji apsauga pagal sprendimą (ES) 2022/382, galimybes įgyti nacionalinį teisinį statusą. Šiuo tikslu išduodami leidimai gyventi šalyje galėtų būti, pavyzdžiui, grindžiami darbu pagal darbo sutartį, savarankišku darbu, profesiniu rengimu ar mokymusi, mokslinių tyrimų veikla, šeimos ar kitais pagrindais, arba galėtų būti išduodami specialūs leidimai gyventi šalyje, jei tie asmenys atitinka nacionalinėje teisėje nustatytas sąlygas. Rekomendacija taip pat siekiama užtikrinti bendrą valstybių narių atsakomybę viso šio proceso metu⁷⁷.

Taigi, ši Tarybos priimta Rekomendacija, nors ir neturinti privalomosios galios, formuoja koordinuotą valstybių narių požiūrį į perėjimo nuo laikinosios apsaugos režimo taikymo prie kitų ukrainiečiams taikomų teisinio statuso formų.

⁷² Tarybos 2025 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija C/2025/5129 dėl koordinuoto požiūrio į perėjimą prie laikinosios perkeltųjų asmenų iš Ukrainos apsaugos atsisakymo. OL C, 2025.

⁷³ Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 13 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL C 202, 2016, p. 1 – 388.

⁷⁴ DAVULIS, Tomas (2004). *DARBO TEISĖ: Europos Sąjunga ir Lietuva*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 161.

⁷⁵ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė (n.d.). Teisės aktų rūšys). [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_lt.

⁷⁶ Europos Vadovų Taryba (2025-09-16). *Perkeltųjų ukrainiečių apsauga: Taryba priėmė rekomendaciją dėl perėjimo prie laikinosios apsaugos atsisakymo*. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2025/09/16/protection-of-displaced-ukrainians-council-adopts-recommendation-about-transition-out-of-temporary-protection/>.

⁷⁷ Europos Vadovų Taryba (2025-09-16). *Perkeltųjų ukrainiečių apsauga: Taryba priėmė rekomendaciją dėl perėjimo prie laikinosios apsaugos atsisakymo*. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2025/09/16/protection-of-displaced-ukrainians-council-adopts-recommendation-about-transition-out-of-temporary-protection/>.

Išvados

Sąjungos laikinosios apsaugos mechanizmo aktyvavimas sudarė prielaidas masinio perkeltųjų asmenų srauto valdymui visoje Sąjungoje. Lietuvoje Direktyvos nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisinę sistemą suteikė ukrainiečiams teisinį pagrindą būti šalyje ir sudarė galimybę dalyvauti darbo rinkoje.

Tokios probleminės sritys kaip administracinės pagalbos prieinamumo stoka, dalyvavimo darbo rinkoje trikdžiai (kvalifikacijos neatitikimas įsidarbinant, dalyvavimo darbo rinkoje ypatumai asmenims, atvykusiems su mažamečiais vaikais ar su asmenimis, kuriems yra būtina priežiūra ir išnaudojimo atvejai) bei lietuvių kalbos žinių trūkumas, leido identifikuoti ukrainiečiams kilusius teisinius ir praktinius iššūkius.

Šiame darbe aptartos atvykusiems ukrainiečiams teiktos lengvatos – reikalavimo mokėti lietuvių kalbą netaikymas, atleidimas nuo pareigos įsigyti leidimą dirbti, supaprastintas ir paspartintas kai kurių specialybių kvalifikacijos pripažinimas, neapmokestinamos pajamos, pajamų deklaravimo palengvinimai, darbuotojams skirtos atvykimo išmokos, rengti kalbos kursai, Užimtumo tarnybos ir kitų organizacijų teiktos paslaugos ir įdarbinimo subsidijavimas – turėjo teigiamą poveikį jų teisei padėti bei garantavo socialinę ir ekonominę integraciją.

Nors Sąjungos Tarybos Rekomendacija neturi privalomosios teisinės galios, joje įtvirtintos nuostatos atspindi koordinuotą Sąjungos narių požiūrį ir sudaro prielaidas užtikrinti ukrainiečių teisinio statuso tęstinumą pasibaigus laikinosios apsaugos taikymui.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

Europos Sąjungos reglamentai, direktyvos ir kiti teisės aktai

Tarybos 2001 m. liepos 20 d. direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiančių perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimančių tokius asmenis ir atsakančių už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą. OL L 212, 2001, p. 12 – 23.

Europos Sąjungos 2007 m. gruodžio 13 d. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL C 202, 2016, p. 1 – 388.

Tarybos 2022 m. kovo 4 d. įgyvendinimo sprendimas 2022/382 kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradedama taikyti laikinoji apsauga. OL L 71, 2022, p. 1 – 6.

Komisijos 2022 m. balandžio 5 d. rekomendacija 2022/554 dėl asmenų, bėgančių nuo Rusijos invazijos į Ukrainą, kvalifikacijų pripažinimo. OL L 1071, 2022, p. 1 – 8.

Tarybos 2023 m. spalio 19 d. įgyvendinimo sprendimas 2023/2409 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimo 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2023.

Tarybos 2024 m. birželio 25 d. įgyvendinimo sprendimas 2024/1836 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimu 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2024.

Tarybos 2025 m. liepos 15 d. įgyvendinimo sprendimas 2025/1460 kuriuo pratęsiama Įgyvendinimo sprendimu 2022/382 nustatyta laikinoji apsauga. OL L, 2025.

Tarybos 2025 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija C/2025/5129 dėl koordinuoto požiūrio į perėjimą prie laikinosios perkeltųjų asmenų iš Ukrainos apsaugos atsisakymo. OL C, 2025.

Lietuvos Respublikos įstatymai

Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties. 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206. Valstybės žinios, Nr. 73-2539.

Lietuvos Respublikos Užimtumo įstatymas. 2016 m. birželio 21 d. Nr. XII-2470. TAR, Nr. 18825.

Vyriausybės nutarimai

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 16 d. nutarimas Nr. 224 „Dėl laikinosios apsaugos Lietuvos Respublikoje užsieniečiams suteikimo“. TAR, Nr. 4886.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 24 d. nutarimo Nr. 1688 „Dėl valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 19923.

Ministrų įsakymai ir kiti poįstatyminiai aktai

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. 1V-143 „Dėl užsieniečių pasitraukusių iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų Ukrainoje, registracijos centrų veiklos ir šių užsieniečių apgyvendinimo“. TAR, Nr. 3796.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. 1V-145 „Dėl Ukrainos piliečiams, jų šeimos nariams ir asmenims be pilietybės taikomų reikalavimų, sąlygų ir paslaugų teikimo“. TAR, Nr. 3801.

Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas 2022 m. kovo 25 d. Nr. 1K-106 Dėl finansų ministro 2002 m. rugsėjo 25 d. įsakymo Nr. 300 „Dėl Fizinio asmens, kuris Lietuvoje išbūva ištisai arba su pertraukomis 90, 183 ir 280 dienų, šių laikotarpių apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 5782.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas 2022 m. balandžio 4 d. Nr. D1-88 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. kovo 25 d. įsakymo Nr. D1-131 „Dėl Architekto profesinės kvalifikacijos pripažinimo norint užsiimti architekto profesine veikla ar laikinai ir kartais teikti architektūrines paslaugas Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 6910.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas 2022 m. balandžio 21 d. Nr. D1-103 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. lapkričio 27 d. įsakymo Nr. D1-875 „Dėl Trečiųjų šalių piliečių statybos inžinieriaus profesinės kvalifikacijos pripažinimo Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 8115.

Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie sveikatos apsaugos ministerijos direktorius įsakymas 2022 m. kovo 21 d. Nr. T1-880 Dėl Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos di-

rektorius 2019 m. spalio 28 d. įsakymo Nr. T1-1683-(1.1.) „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos kuravimo sričiai priskiriamų reglamentuojamų profesijų, išskyrus vaistininko ir vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) profesijas, profesinės kvalifikacijos pripažinimo“ pakeitimo. TAR, Nr. 5050.

Kitų valstybių įstatymai

Vokietijos Federalinė teisingumo ir vartotojų apsaugos ministerija. Gyvenamosios vietos įstatymas (AufenthG) 2008. [interaktyvus]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_aufenthg/.

Specialioji literatūra

DAVULIS, Tomas (2004). DARBO TEISĖ: Europos Sąjunga ir Lietuva. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

HONORATI Maddalena; TESTAVERDE Mauro ir TOTINO Elisa (2024). Labor market integration of refugees in Germany: new lessons after the Ukrainian crisis. Social Protection Discussion Papers and Notes 189759, The World Bank [interaktyvus]. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099016304302411714/pdf/IDU-1c9e7599-16ee-416a-9d8e-6213c178b8fb.pdf>.

KERUSAUSKAITE, Ingrida; VENCOUROVÁ, Žaneta; NIMKAR, Ruta ir kt. (2023). Risks to Community Cohesion Between Ukrainian Refugees and Host Communities - the Czech Republic [interaktyvus]. https://www.ifes.org/sites/default/files/2023-08/Czech%20Republic_CSSF.pdf#page=69.07.

STOIKOV, Leonid (2023). Ukrainian refugees in Poland: how to tackle entrenched abuse practices in a new reality. Global Labour Rights Reporter, Volume 3, Issue 1, 46-52 [interaktyvus]. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/cfis/role-workers/subm-role-workers-organisations-aca-corporate-accountability-lab.pdf>.

SYNOWIEC, Aleksandra (2022). Barriers of cultural adaptation in the context of the influx of Ukrainian war refugees to Poland. Scientific papers of Silesian university of Technology organization and management series, No. 165, 371-381, [interaktyvus]. https://www.researchgate.net/publication/368626281_BARRIERS_OF_CULTURAL_ADAPTATION_IN_THE_CONTEXT_OF_THE_INFLUX_OF_UKRAINIAN_WAR_REFUGEES_TO_POLAND.

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. spalio 13 d. nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-30-891/2025.

Regionų apygardos administracinio teismo 2023 m. liepos 25 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI2-7561-583/2023.

Internetiniai šaltiniai

Aplinkos ministerija (2022-03-22). Architektų ir statybos inžinierių iš Ukrainos profesinės kvalifikacijos pripažinimo procedūra bus greitesnė ir paprastesnė. [interaktyvus]. <https://>

- am.lrv.lt/lt/naujienos/architektu-ir-statybos-inzinieriu-is-ukrainos-profesines-kvalifikacijos-pripazinimo-procedura-bus-greitesne-ir-paprastesne/.
- Aukščiausioji audito institucija (2023-06-08). Pagalba pabėgėliams, jų socialinė integracija. [interaktyvus]. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/24169>.
- Deutsche Welle (2024-02-22). Ukrainian refugees in Germany: Why few work for a living [interaktyvus]. <https://www.dw.com/en/ukrainian-refugees-in-germany-why-few-work-for-a-living/a-68338226>.
- Diversity Development Group, Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (n.d.). Savivaldybių atsakas į pabėgėlių iš Ukrainos priėmimą patirtys, iššūkiai ir gerosios praktikos 2022. [interaktyvus]. <https://www.diversitygroup.lt/wp-content/uploads/2023/01/Karo-pabegeliu-is-Ukrainos-priemimas.pdf>.
- Europos Socialinio fondo agentūra (n.d.) ESFA – apie paramos skyrimą Ukrainos karo pabėgėliams. [interaktyvus]. <https://www.esf.lt/esfa-apie-paramos-skyrima-ukrainos-karo-pabegeliams/>.
- Europos Vadovų Taryba (2024-01-24). Pabėgėliai iš Ukrainos Europos Sąjungoje. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/infographics/ukraine-refugees-eu/>.
- Europos Vadovų Taryba (2025-09-16). Perkeltųjų ukrainiečių apsauga: Taryba priėmė rekomendaciją dėl perėjimo prie laikinosios apsaugos atsisakymo. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2025/09/16/protection-of-displaced-ukrainians-council-adopts-recommendation-about-transition-out-of-temporary-protection/>.
- Europos Vadovų Taryba (n.d.). Kaip ES padeda pabėgėliams iš Ukrainos. [interaktyvus]. <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/refugee-inflow-from-ukraine/>.
- Finansų ministerija (2022-03-17). Ukrainiečiai nuotoliu tęsiantys darbus Lietuvoje – mokės mokesčius savo šaliai. [interaktyvus]. <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/ukrainieciai-nuotoliu-tesiantys-darbus-lietuvoje-mokes-mokescius-savo-saliai/>.
- GSSC (2023-11-24). Migrantų iš Ukrainos adaptacija ir integracija Lietuvoje. [interaktyvus]. https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2023/11/v01_Ukrainian-report_Janeliunas_LT_A4.pdf.
- Handbook Germany (2025-01-16). Ukraine – Work [interaktyvus]. <https://handbookgermany.de/en/ukraine-work>.
- INFOLEX (2023-06-26). Dėl valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimo užsieniečiams. [interaktyvus]. <https://www.infolex.lt/landing/?act=news&Tema=1&Str=114994>.
- IOM UN Migration (n.d.). Atvykstantiems iš Ukrainos. [interaktyvus]. <https://micenter.lt/lt/atvykstantiems-is-ukrainos>.
- KPMG (2022-03-09). Aktuali informacija dėl situacijos Ukrainoje. [interaktyvus]. <https://kpmg.com/lt/lt/izvalgos/2022/03/aktuali-informacija-del-situacijos-ukrainoje.html>.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2025-11-26). Nuo sausio 1 d. prekes ir paslaugas pardavinėjantys užsieniečiai Lietuvoje turės užtikrinti aptarnavimą valstybine kalba. [interaktyvus]. <https://lr.lt/lt/naujienos/nuo-sausio-1-d-prekes-ir-paslaugas-pardavinejantys-uzsienieciai-lietuvoje-tures-uztikrinti-aptarnavima-valstybine-kalba-XTuM/>.

- Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė (n.d.). Teisės aktų rūšys. [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_lt.
- Socportal (2025-06-12). Ukrainians in Czech Republic work in the most unskilled jobs: media investigation [interaktyvus]. <https://en.socportal.info/en/news/ukrainians-in-czech-republic-work-in-the-most-unskilled-jobs-media-investigation/>.
- Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos (2022-03-18) Ukrainos medikams lengvinamos įsidarbinimo sąlygos Lietuvoje. [interaktyvus]. <https://vaspvt.lrv.lt/lt/naujienos/ukrainos-medikams-lengvinamos-isi-darbinimo-salygos-lietuvoje/>.
- Valstybinė mokesčių inspekcija (2023-02-08). Dėl nuolatinių Ukrainos gyventojų pajamų deklaravimo Lietuvoje. [interaktyvus]. https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/737112/AVMI_deklaravimas_ukainieciai.pdf/03f6d74d-7bec-76d4-beb7-1cb2f9ea5b7e?t=1675845041494.
- Vidaus reikalų ministerija (n.d.) 2022 m. Vykdyta veikla (vykdytos priemonės) Lietuvos migracijos politikos gairėse numatytoms pagrindinėms migracijos politikos kryptims įgyvendinti. [interaktyvus]. https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Migracija/Gairių%201%20priedas%202022.pdf.
- Visit Ukraine (2024-07-14). How to confirm a Ukrainian diploma in Poland: important details [interaktyvus]. https://visitukraine.today/pl/blog/4319/how-to-confirm-a-ukrainian-diploma-in-poland-important-details?srltid=AfmBOoruoyAxp7WtsWce5YhV_OhgRwHx0g5GV6GYceU4xZST-CNiLtO#certificate-of-diploma-recognition-in-poland.

Enciklopediniai, informaciniai ir statistiniai šaltiniai

- EUROSTAT (2025-10-10) 4.37 million under temporary protection in August [interaktyvus]. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251010-1>.
- OECD. (2025-12-12) International Migration Outlook 2022 [interaktyvus]. https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2022_30fe16d2-en.html.
- STATISTA (2025-12-12) Estimated number of refugees from Ukraine recorded in Europe and Asia since February 2022 as of May 2025, by selected country [interaktyvus]. https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country/?srltid=AfmBOo-o8BqbtznBurknOLPvhlIEJovEnvpA7kS0_OQauf5B056QRbPsa.
- UNHCR (2025-11-14) Ukraine Refugee Situation [interaktyvus]. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
- UNHCR (2025-12-12). Factbook - Ukraine Refugee Situation [interaktyvus] <https://data.unhcr.org/en/dataviz/353?sv=54&geo=0>.
- Valstybės duomenų agentūra (2025-12-12). Imigrantai [interaktyvus]. https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=6aa2f04c-0ec1-4022-9c2e-8e66b038212a#.
- Valstybės duomenų agentūra (2025-12-12). Karo pabėgėliai iš Ukrainos [interaktyvus]. <https://osp.stat.gov.lt/ukraine-dashboards>.

Lietuvoje dirbančių Ukrainos karo pabėgėlių teisinė padėtis

SANTRAUKA

Rusijos Federacijos karinė agresija prieš Ukrainą lėmė migracijos srautus, kurie pasiekė ir Lietuvą. Sąjunga šiai situacijai regione suvaldyti aktyvavo laikinosios apsaugos direktyvą, kuri buvo perkelta ir į Lietuvos teisinę sistemą. Šiame darbe remiantis Sąjungos ir nacionaliniais teisės aktais, įvairiomis publikacijomis ir statistiniais duomenimis yra identifikuojami darbingo amžiaus ukrainiečių praktiniai ir teisiniai iššūkiai: administracinės pagalbos prieinamumas, integracijos į darbo rinką kliūtys, kvalifikacijos pripažinimo problematika, kalbos barjeras bei galimi darbuotojų išnaudojimo atvejai. Taip pat aptariamos atvykusiems ukrainiečiams taikytos lengvatos ir paramos priemonės – tiek nustatytos teisės aktais, tiek įgyvendintos iniciatyvinių grupių. Galiausiai nagrinėjamas Sąjungos koordinuotas požiūris į laipsnišką laikinosios apsaugos atsisakymą ir galimus perėjimo prie kitų teisinio statuso formų scenarijus.

The Legal Status of Ukrainian War Refugees Working in Lithuania

SUMMARY

The military aggression of the Russian Federation against Ukraine resulted in migration flows that also reached Lithuania. In order to manage this situation in the region, the Union activated the Temporary Protection Directive, which was subsequently transposed into the Lithuanian legal system. Based on the Union and national legal acts, various publications, and statistical data, this study identifies the practical and legal challenges faced by working-age Ukrainians: access to administrative assistance, barriers to integration into the labour market, issues related to the recognition of qualifications, the language barrier, and potential cases of labour exploitation. The paper also discusses the benefits and support measures applied to Ukrainians – both those established by legislation and those implemented by initiative-based groups. Finally, it examines the Union's coordinated approach to the gradual withdrawal of temporary protection and possible scenarios for transitioning to other forms of legal status.